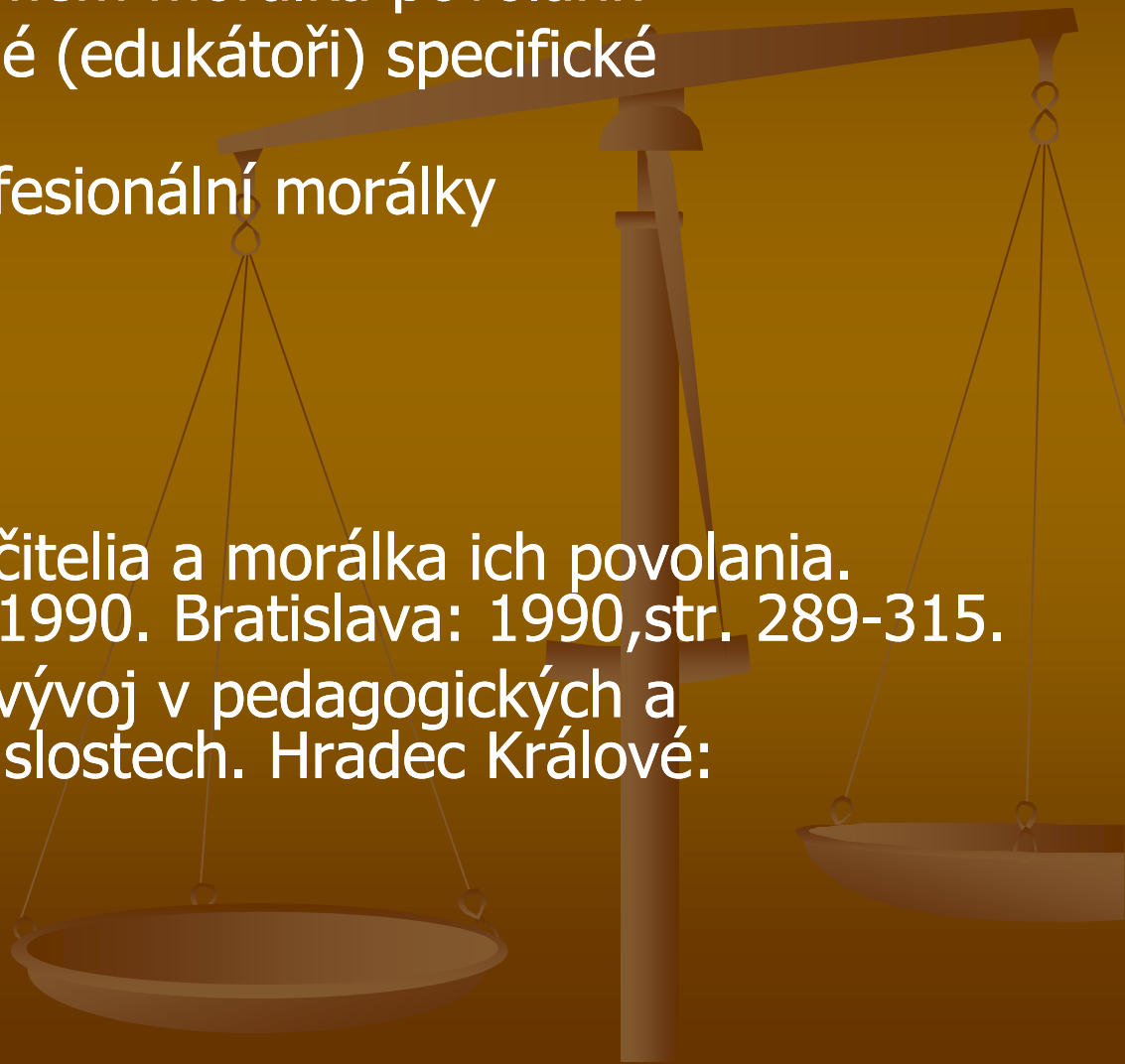

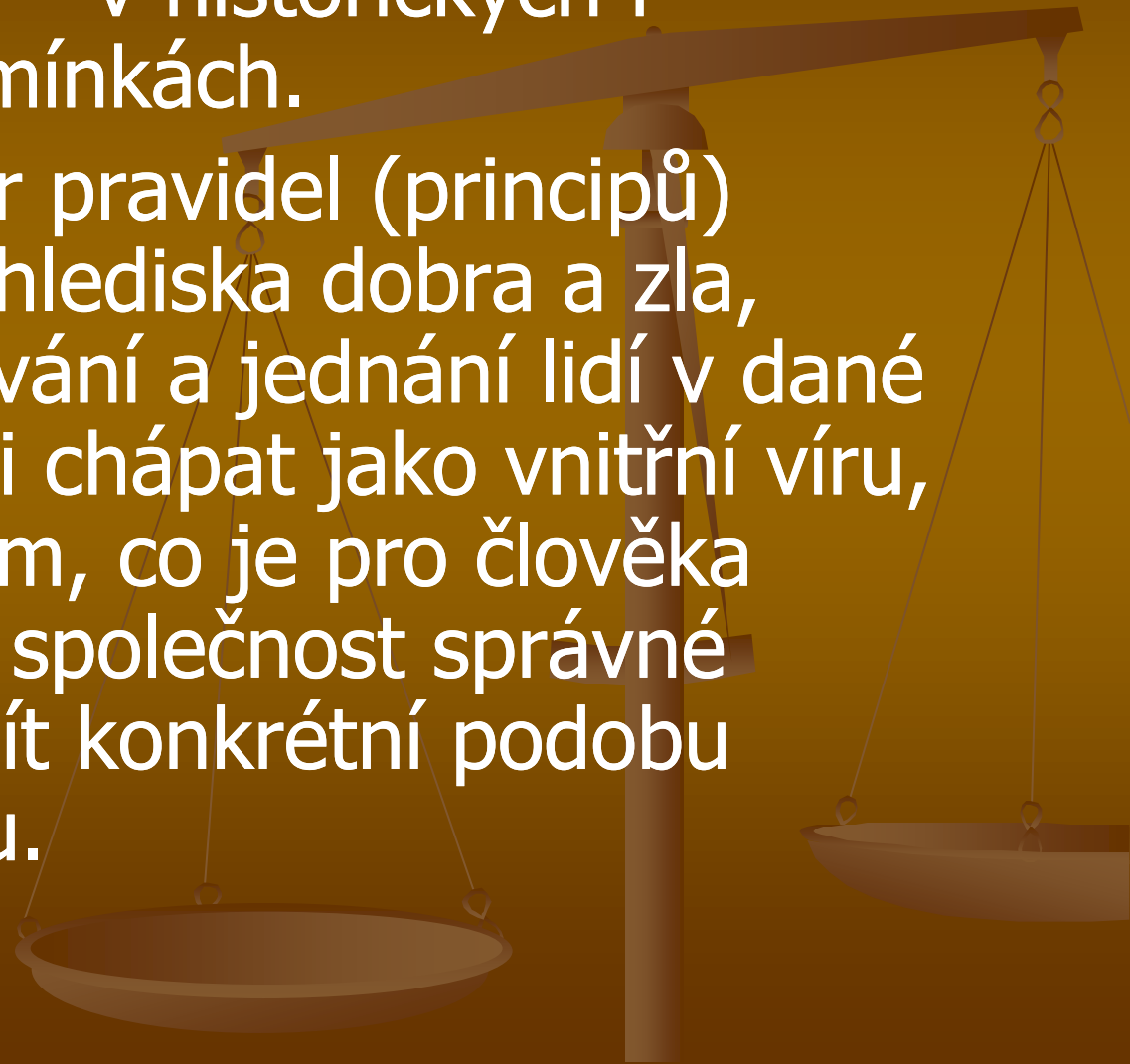
ETIKA PEDAGOGA

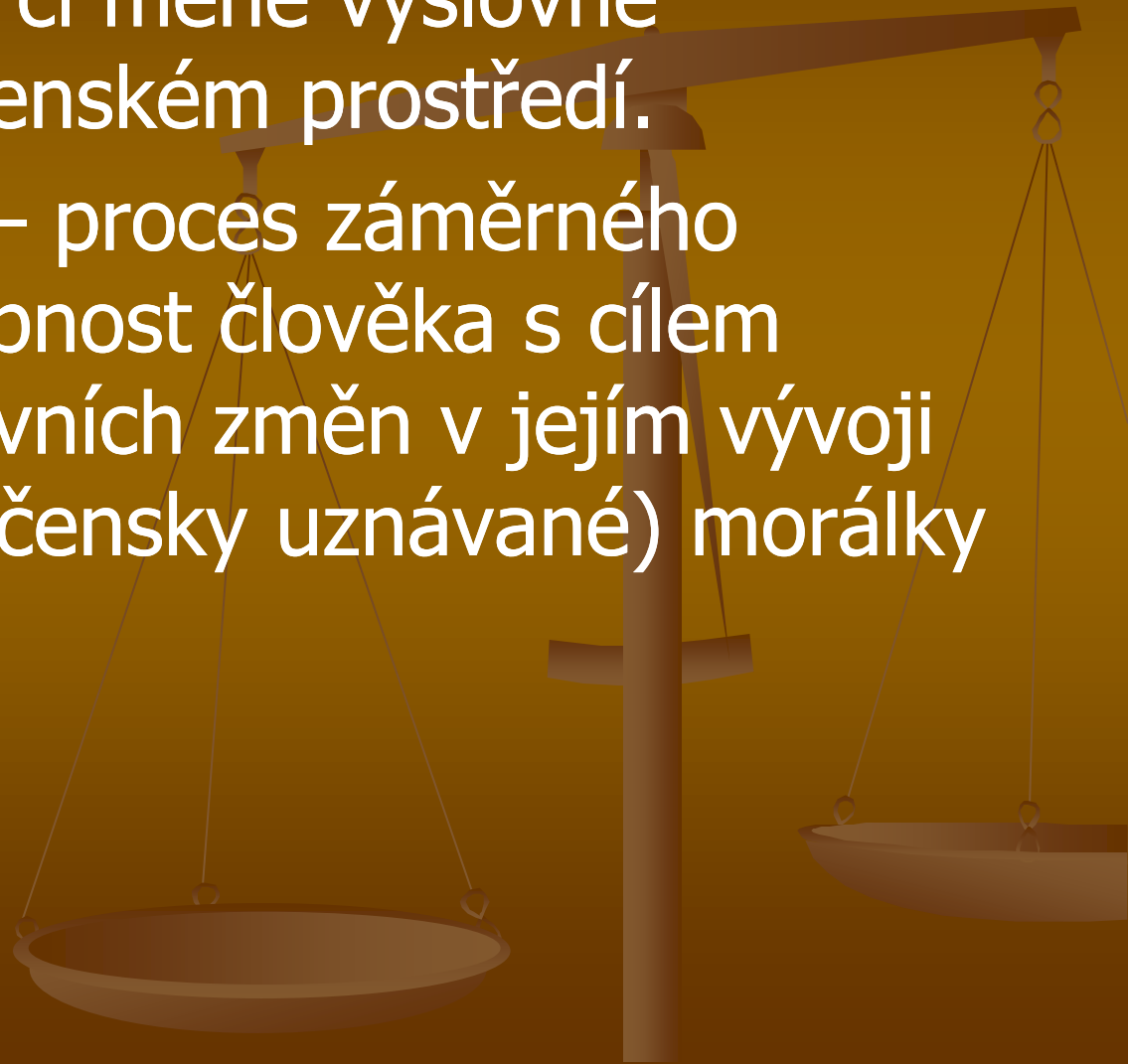
- Etické aspekty v práci učitele (edukátora)
- 1.Vztah mezi způsobilostí k povolání a étosem povolání
- Co rozumíme pod pojmem morálka povolání?
- 3.Proč potřebují učitelé (edukátoři) specifické mravní normy?
- 4.Základní oblasti profesionální morálky učitelů (edukátorů)

- Literatura:
- Brezinka,Wolfgang. Učitelia a morálka ich povolania. Pedagogická revue 4/1990. Bratislava: 1990,str. 289-315.
- Vacek ,Pavel: Mravní vývoj v pedagogických a psychologických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000

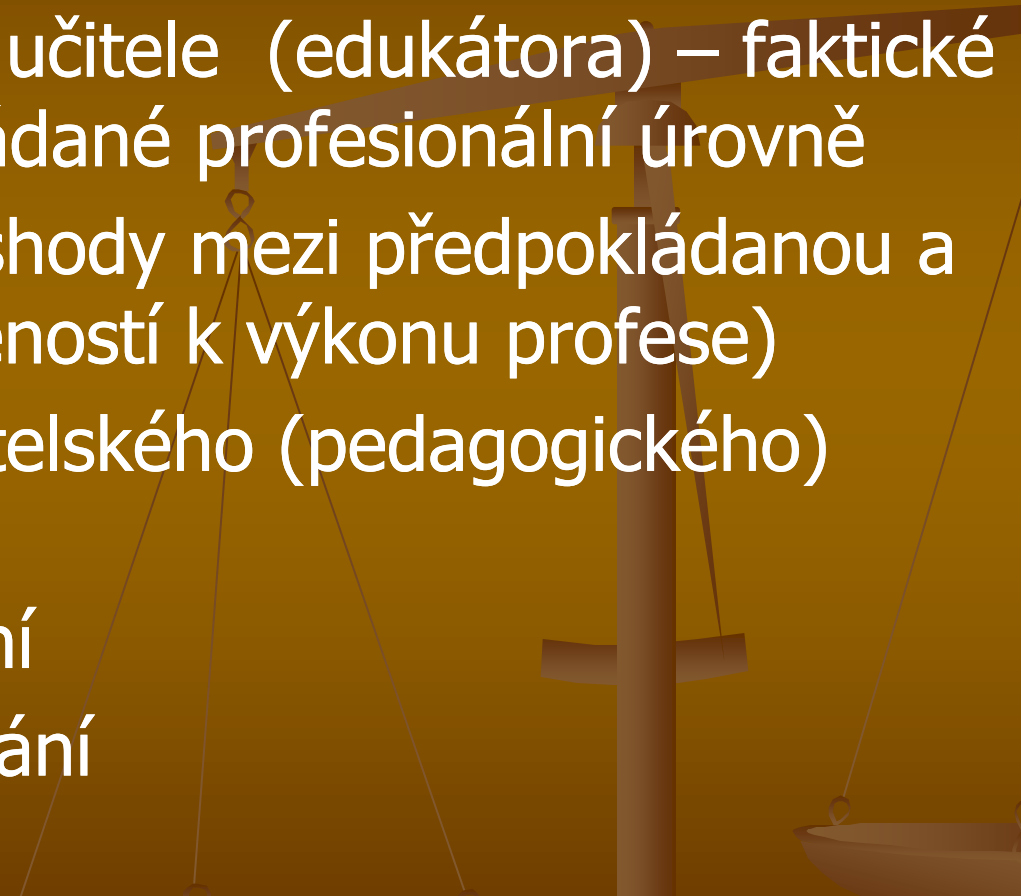

- Výchozí pojmy:
- Etika – věda - zkoumající morálku a mravnost v historických i současných podmínkách.
- Morálka – soubor pravidel (principů) posuzovaných z hlediska dobra a zla, ovlivňujících chování a jednání lidí v dané společnosti; lze ji chápat jako vnitřní víru, přesvědčení o tom, co je pro člověka samotného i pro společnost správné (dobré). Může mít konkrétní podobu mravního kodexu.

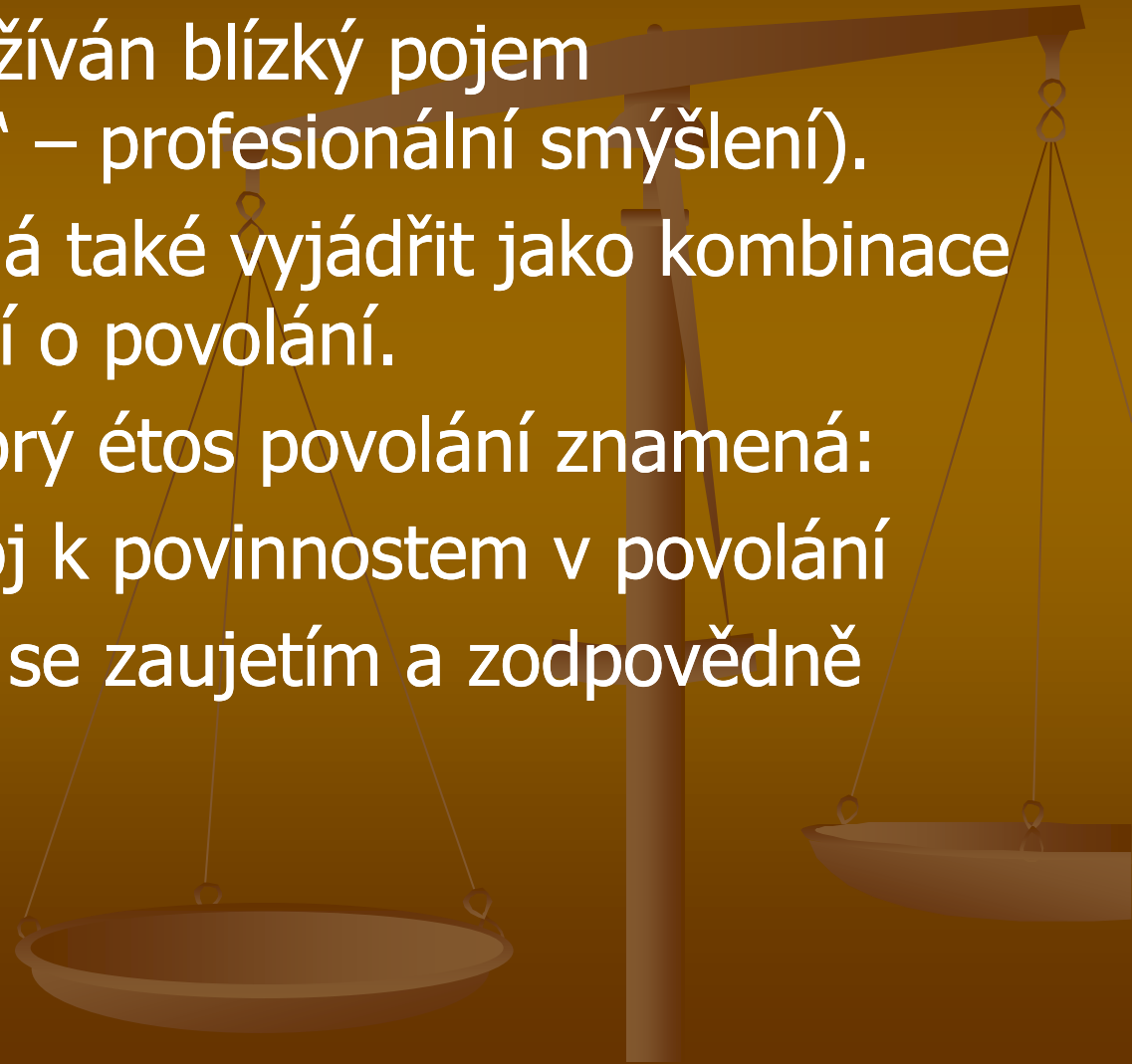

- Mravy, mravnost (někoho) – způsob chování ovlivněný mravními normami, uznávanými více či méně výslovně v určitém společenském prostředí.
- Mravní výchova – proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji z hlediska (společensky uznávané) morálky a mravnosti

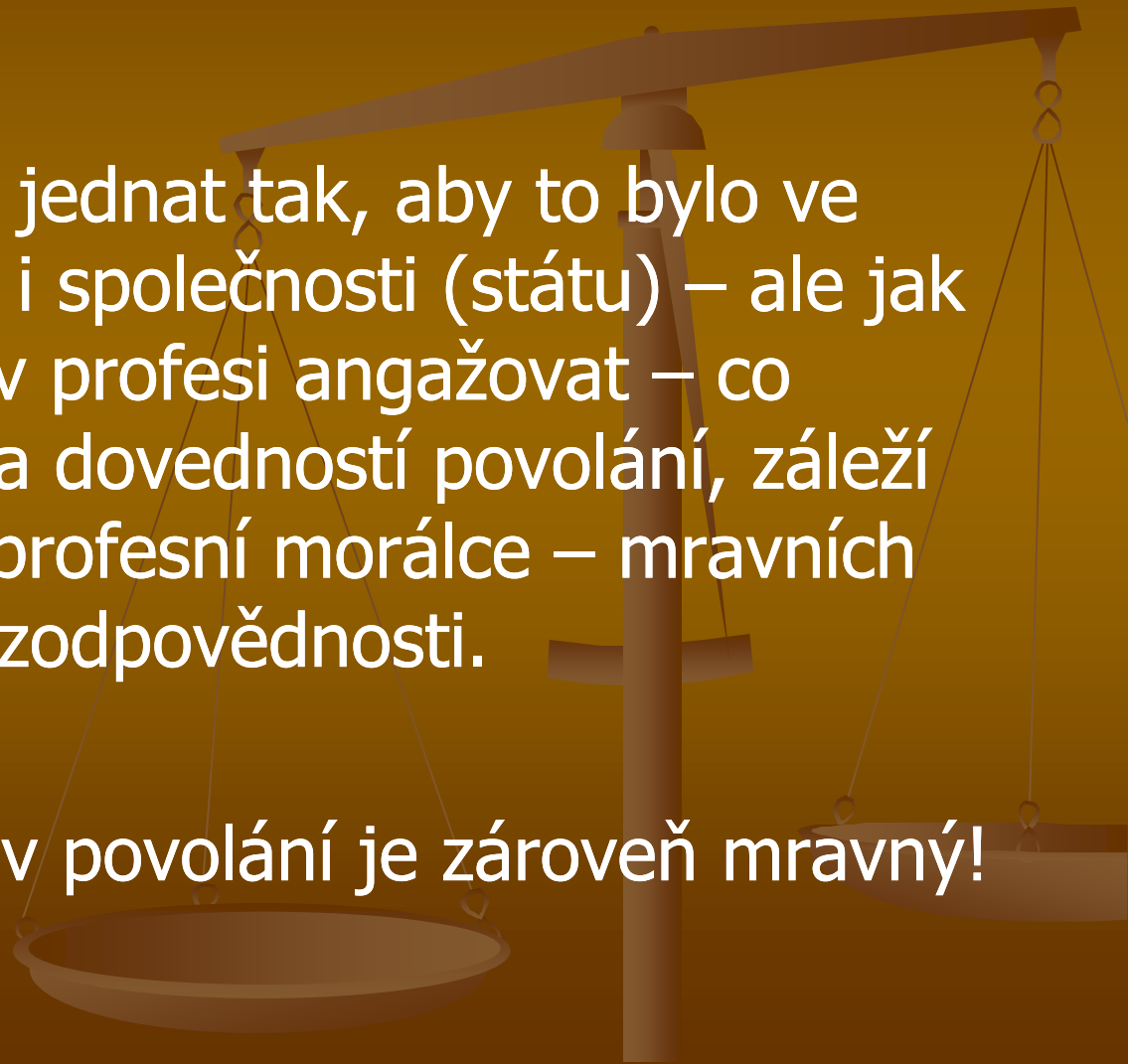

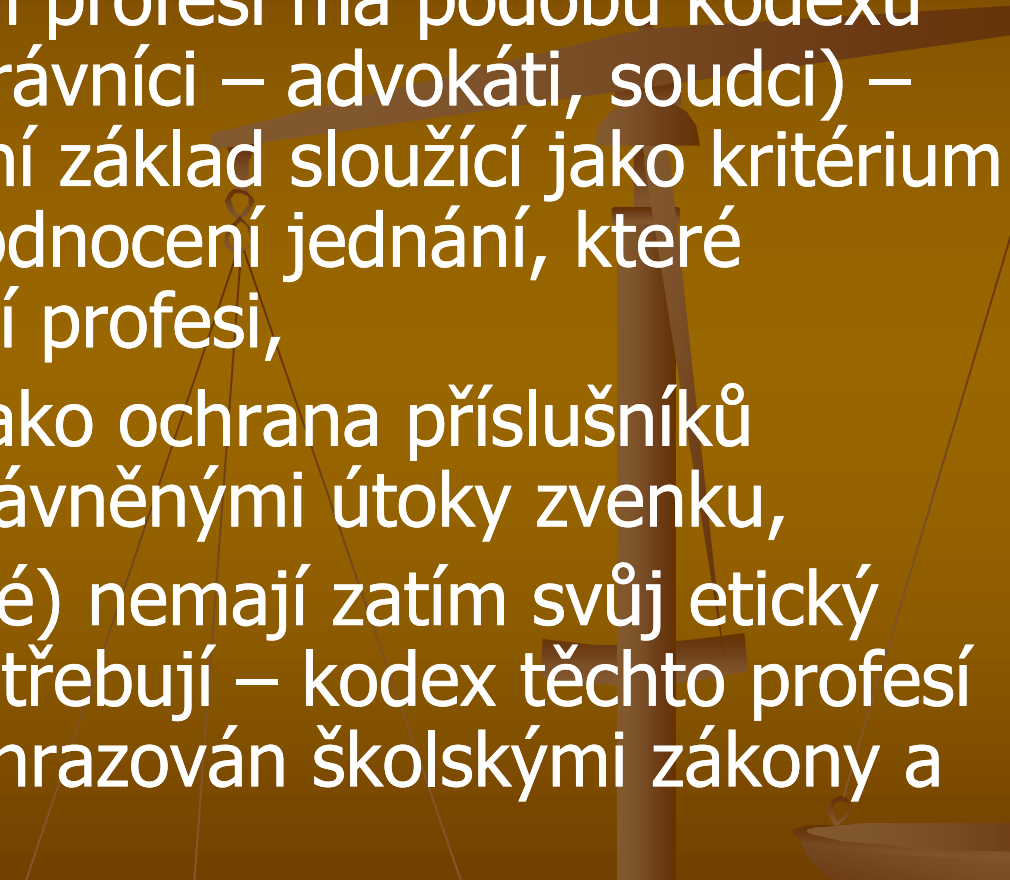
- Ad 1) Kompetentnost učitele (edukátora) – deklarované oprávnění k výkonu profese („mít na to papíry“)
  - Způsobilost učitele (edukátora) – faktické dosažení předpokládané profesionální úrovně
  - (optimální je stav shody mezi předpokládanou a skutečnou připraveností k výkonu profese)
  - Ke způsobilosti učitelského (pedagogického) povolání patří:
    - poznatky o povolání
    - dovednosti v povolání
    - étos povolání
-

- Étos povolání = morální postoje, které zaujímá člověk ke svému povolání a ke zvláštním úlohám a povinnostem své profese.
- (V Rakousku je užíván blízký pojem „Berufsgesinnung“ – profesionální smýšlení).
- Étos povolání se dá také vyjádřit jako kombinace postojů a smýšlení o povolání.
- Jinými slovy – dobrý étos povolání znamená:
  - mít pozitivní postoj k povinnostem v povolání
  - vykonávat profesi se zaujetím a zodpovědně

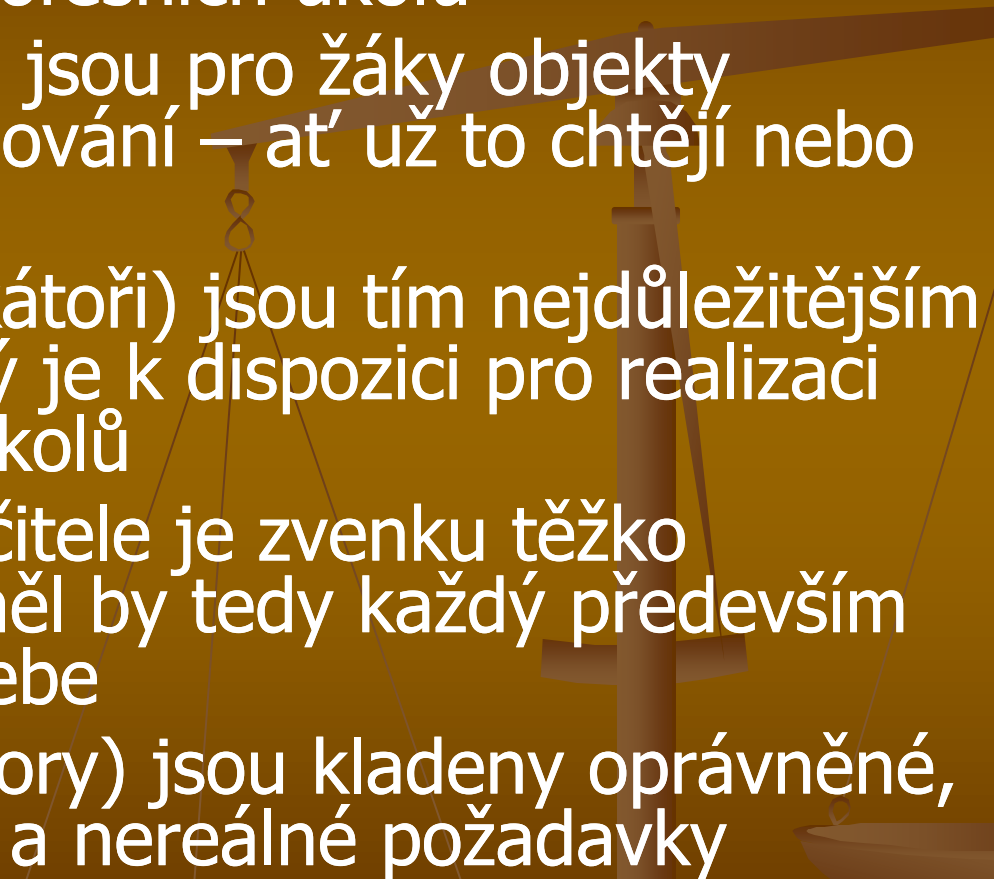

- Ad 2) Co se rozumí pod pojmem morálka učitelského (pedagogického) povolání?
-
- Obecné vymezení:
  - učitel má povinnost jednat tak, aby to bylo ve prospěch jeho žáků i společnosti (státu) – ale jak se bude konkrétně v profesi angažovat – co použije z poznatků a dovedností povolání, záleží především na jeho profesní morálce – mravních postojích a vědomí zodpovědnosti.
- Obecně platí:
  - Každý dobrý výkon v povolání je zároveň mravný!

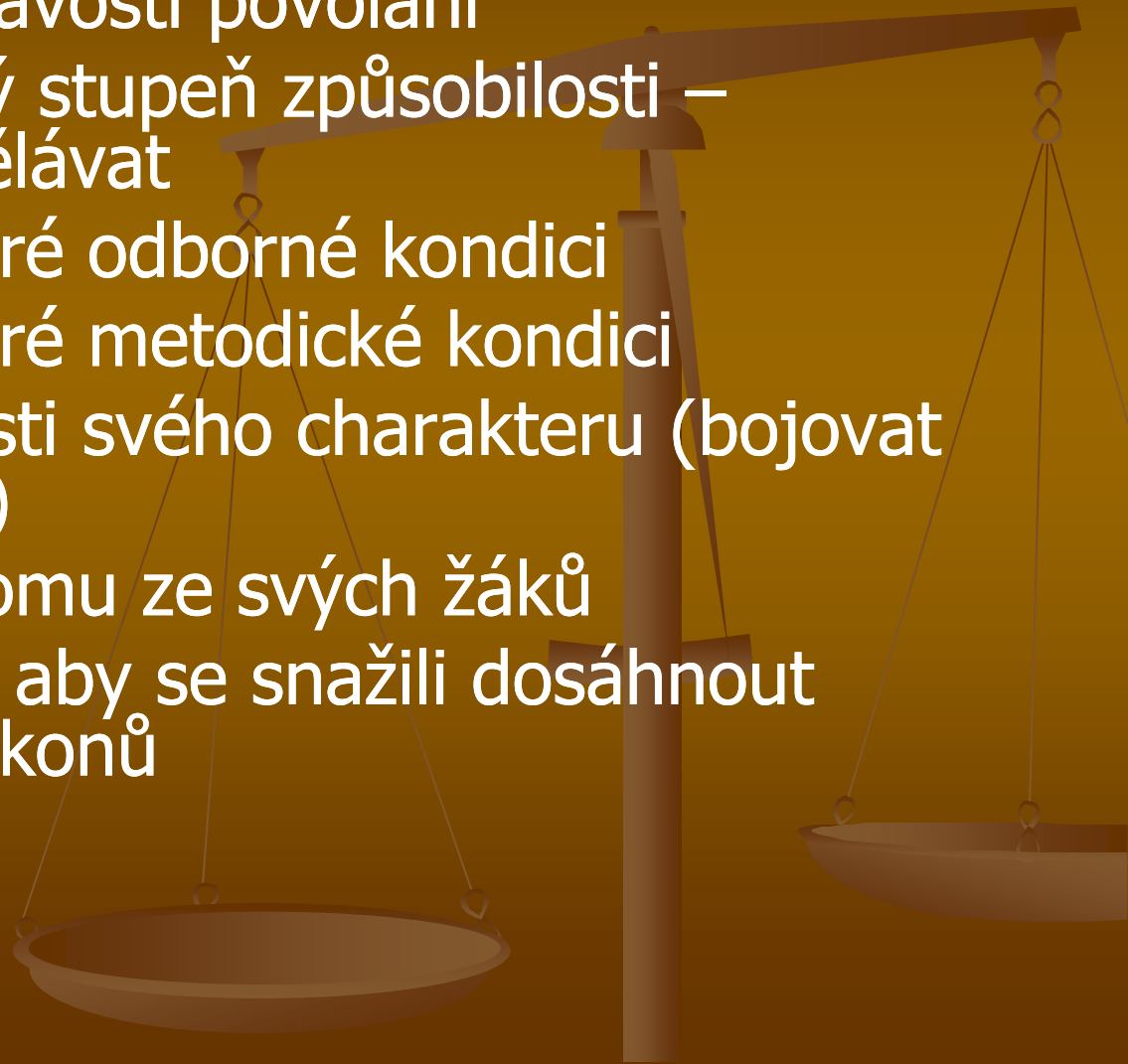

-
- Morálka povolání může být také chápána jako souhrn norem vytvářející vzorový obraz dobrých vlastností a způsobů profesionálního jednání,
  - V případě některých profesí má podobu kodexu profese – (lékaři, právníci – advokáti, soudci) – kodex je normativní základ sloužící jako kritérium (prostředek) pro hodnocení jednání, které prospívá nebo škodí profesi,
  - Kodex slouží také jako ochrana příslušníků profese před neoprávněnými útoky zvenku,
  - Učitelé (pedagogové) nemají zatím svůj etický kodex, i když jej potřebují – kodex těchto profesí je nedostatečně nahrazován školskými zákony a předpisy.

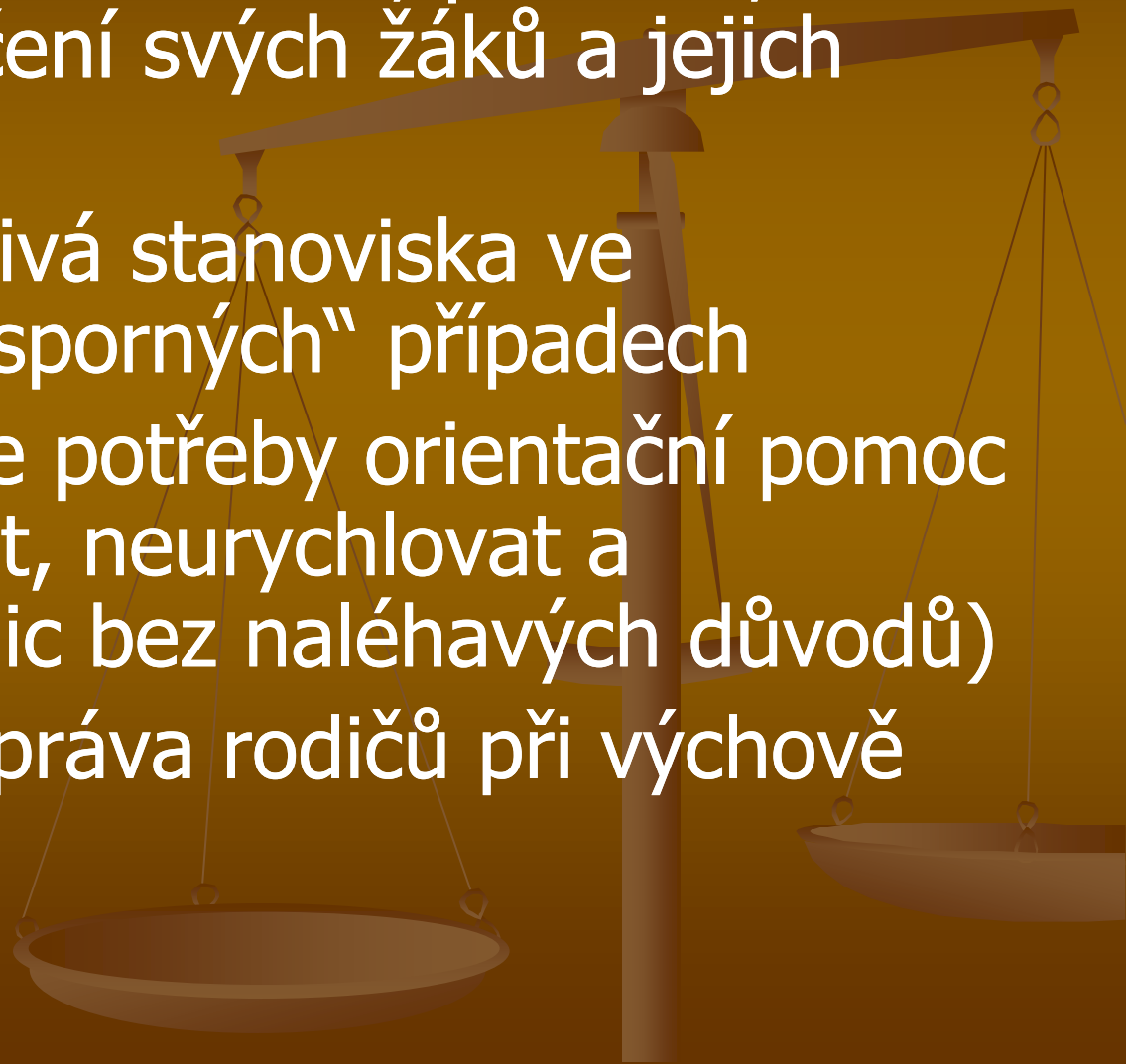

-
- Ad 3) Proč potřebují učitelé (pedagogové) mravní kodex svého povolání?
  - Učitelé (edukátoři) mají vysokou míru volnosti při plnění svých profesních úkolů
  - Učitelé /edukátoři) jsou pro žáky objekty možného napodobování – ať už to chtějí nebo ne
  - Sami učitelé (edukátoři) jsou tím nejdůležitějším prostředkem, který je k dispozici pro realizaci jejich profesních úkolů
  - Výchovná práce učitele je zvenku těžko kontrolovatelná, měl by tedy každý především kontrolovat sám sebe
  - Na učitele (edukátory) jsou kladeny oprávněné, ale také přehnané a nereálné požadavky

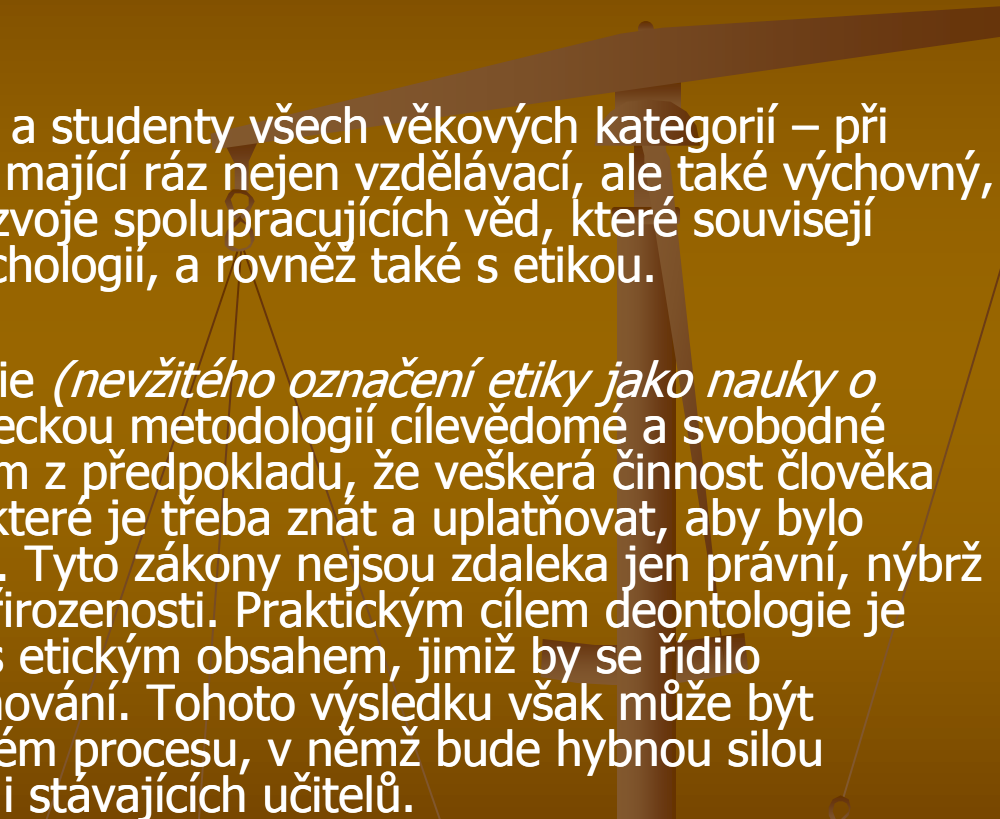
- Základní oblasti morálky povolání pro učitele (edukátory)
- Znat své pracovní povinnosti
- Věnovat se s obětavostí povolání
- Udržovat si vysoký stupeň způsobilosti – pravidelně se vzdělávat
- Udržovat se v dobré odborné kondici
- Udržovat se v dobré metodické kondici
- Kultivovat vlastnosti svého charakteru (bojovat se svými chybami)
- Neškodit ani jednomu ze svých žáků
- Vést žáky k tomu, aby se snažili dosáhnout optimum svých výkonů

- Vychovávat nejen rozumné, ale také mravné lidi
- respektovat světonázorová, politická, mravní přesvědčení svých žáků a jejich rodičů
- zaujímat zdrženlivá stanoviska ve „světonázorově sporných“ případech
- poskytovat podle potřeby orientační pomoc (nezpochybňovat, neurychlovat a „nevynucovat“ nic bez naléhavých důvodů)
- ctít postavení a práva rodičů při výchově svých dětí

-
- V souvislosti s vědeckotechnickým rozvojem a rostoucí profesionalizací a specializací dochází ve všech oborech lidské činnosti ke zvýšenému zájmu o hraniční vědecké obory. Mezioborový přístup se uplatňuje všude. Začíná se prosazovat i v činnosti pedagogů, vychovatelů a akademických pracovníků. Předmětem je jejich zájem a péče o rozvoj všeobecné vzdělanosti na území příslušného státu, ale i rozvoj vědeckých disciplín a poznatků v oblastech jejich působení.
  - Pravidelný styk s lidmi – žáky a studenty všech věkových kategorií – při zajišťování uvedených úkolů, mající ráz nejen vzdělávací, ale také výchovný, vynáší do popředí potřebu rozvoje spolupracujících věd, které souvisejí s antropologií, sociologií, psychologii, a rovněž také s etikou.
  - Cílem pedagogické deontologie (*nevžitého označení etiky jako nauky o povinnostech*) je vyjádřit vědeckou metodologií cílevědomé a svobodné činnosti učitele. Vychází přitom z předpokladu, že veškerá činnost člověka podléhá obecným zákonům, které je třeba znát a uplatňovat, aby bylo dosaženo žádoucích výsledků. Tyto zákony nejsou zdaleka jen právní, nýbrž jsou vlastní samotné lidské přirozenosti. Praktickým cílem deontologie je vytvořit normativní předpisy s etickým obsahem, jimiž by se řídilo každodenní běžné profesní chování. Tohoto výsledku však může být dosaženo pouze v dlouhodobém procesu, v němž bude hybnou silou vzdělávání a výchova nových i stávajících učitelů.

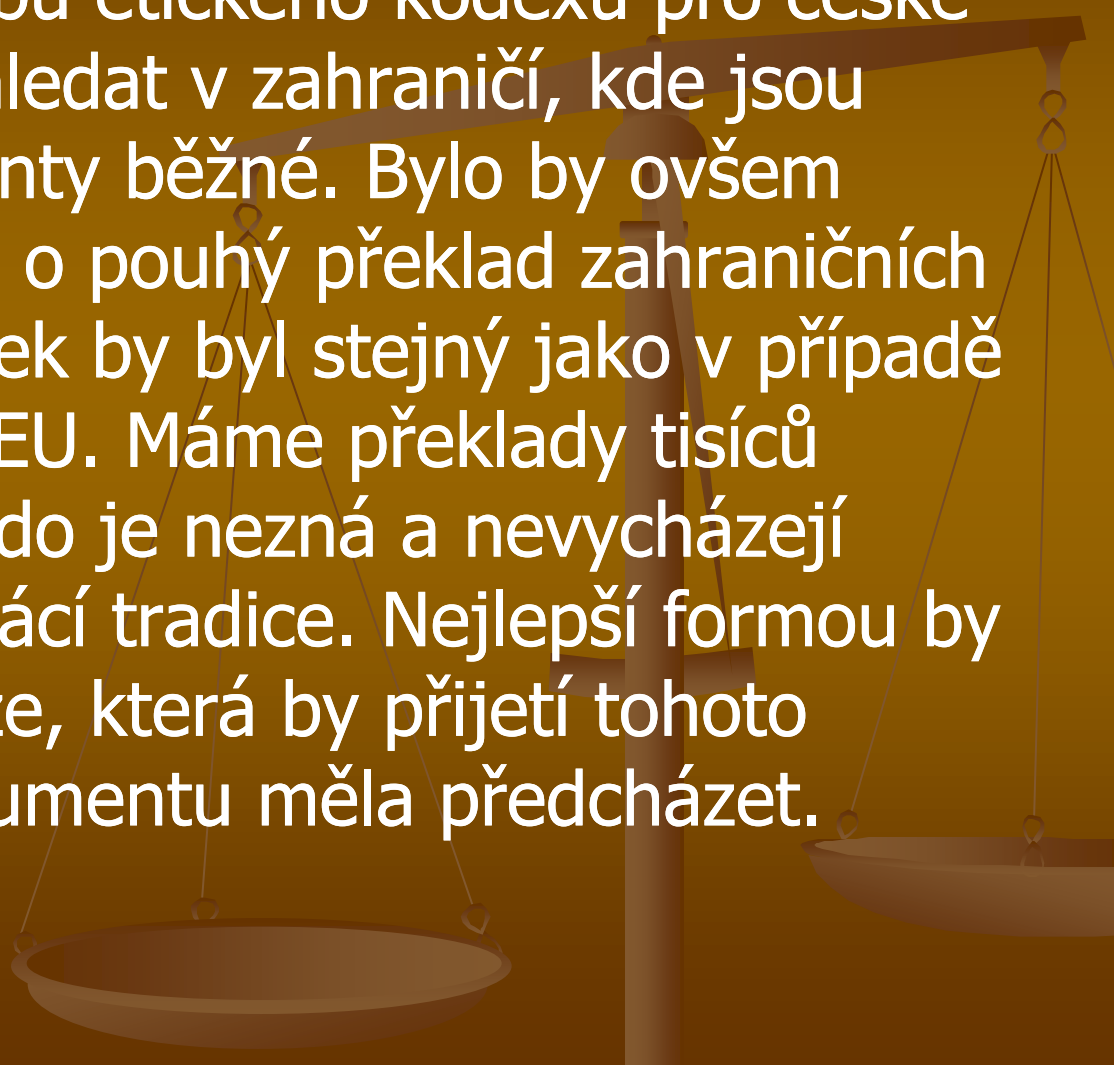
■ Etické kodexy

■ V demokratické společnosti mají etické kodexy silnou tradici. Přestože nejde o zákonné normy, profesní komunity se jimi řídí. Rozhodnutí etických komisí v těchto otázkách mají precedentní charakter a jsou respektována, protože vedou ke zvýšení prestiže povolání a přispívají k lepší kvalitě nabízených služeb i jejich nositelů. Profesní organizace vydávají etické kodexy pro celou profesi a dohlížejí na to, aby byly respektovány odbornou veřejností. Vedle těchto obecných profesních etických kodexů existují další etické kodexy, které vydávají zaměstnavatelé. Tyto firemní etické kodexy jsou mnohem rozsáhlejší a zohledňují konkrétní situaci v podniku.

■ V Čechách může být příkladem Etický kodex novináře, který vydal Syndikát novinářů ČR. Vlastní etické kodexy potom má Česká televize. Známy je také Etický kodex novináře časopisu Týden. Svůj kodex má v České republice i řada dalších profesí, jako například knihovníci – Kodex etiky českých knihovníků. Bohužel etický kodex pedagoga chybí a ani ho nemá kdo vydat. Ledaže by se toho ujaly organizace nejpočetnější CZESHA (Unie školských asociací) nebo SKAV (Stálá konference asociací ve vzdělávání). Vlastní etické kodexy by si mohla vydat i menší sdružení jako PAU (Přátelé angažovaného učení), ASUD (Asociace učitelů dějepisu ČR) nebo různé asociace ředitelů a učitelů.

■ **Etický kodex pedagoga**

- Inspiraci pro tvorbu etického kodexu pro české učitele můžeme hledat v zahraničí, kde jsou podobné dokumenty běžné. Bylo by ovšem hloupé, kdyby šlo o pouhý překlad zahraničních materiálů. Výsledek by byl stejný jako v případě přistoupení ČR k EU. Máme překlady tisíců materiálů, ale nikdo je nezná a nevycházejí vůbec z naší domácí tradice. Nejlepší formou by byla široká diskuze, která by přijetí tohoto významného dokumentu měla předcházet.

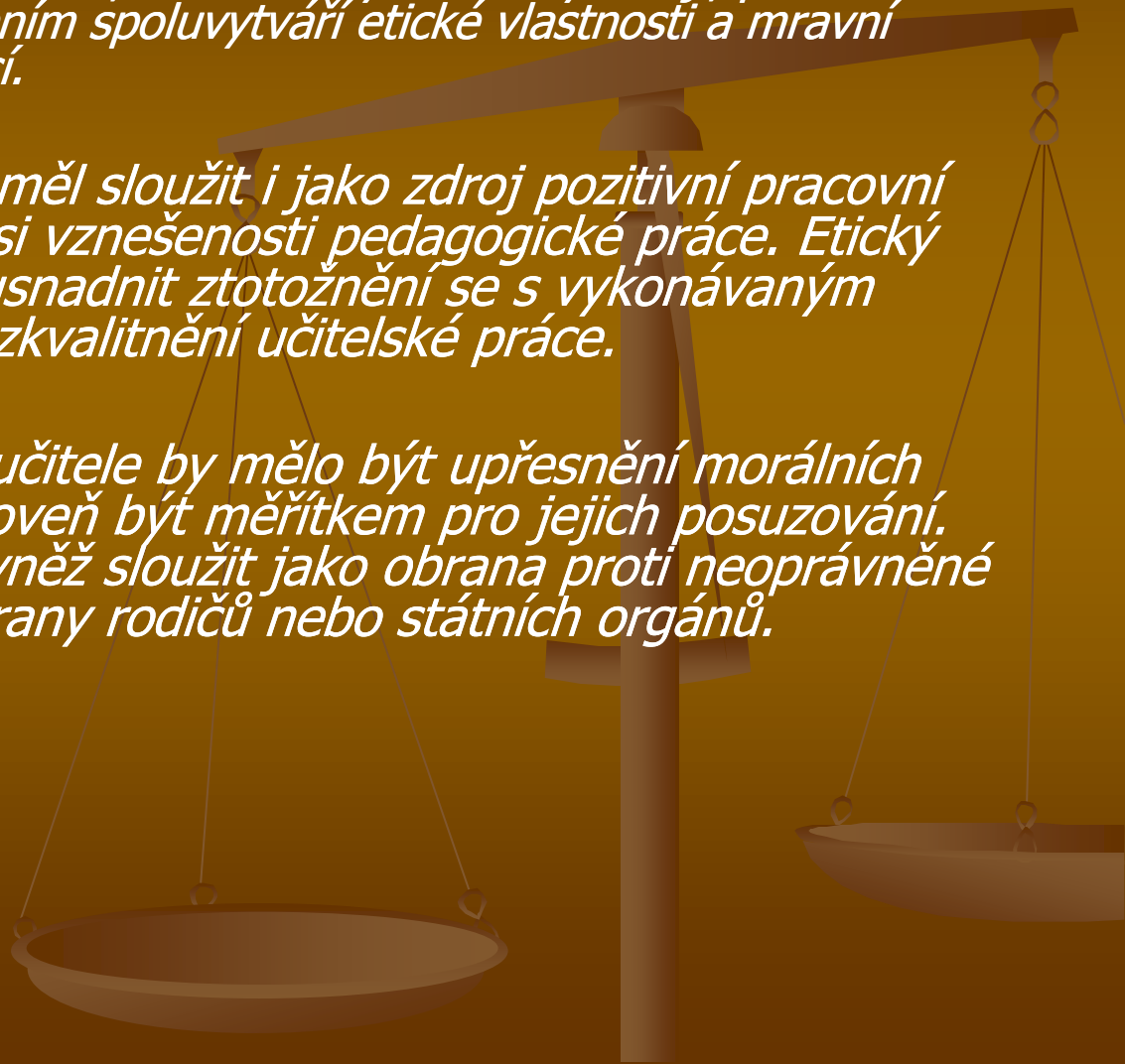

■ ***Smysl a cíl etického kodexu učitele***

- *Etický kodex učitele by měl určovat etické normy, které je nutné dodržovat při výkonu jeho profesní činnosti. Učitelské povolání rozhodně patří mezi profese, které etický kodex vyžadují, protože pedagog svým působením spoluvytváří etické vlastnosti a mravní kvality dalších generací.*

- *Etický kodex učitele by měl sloužit i jako zdroj pozitivní pracovní motivace a uvědomění si vznešenosti pedagogické práce. Etický kodex by měl zároveň usnadnit ztotožnění se s vykonávaným povoláním a přispět ke zkvalitnění učitelské práce.*

- *Cílem etického kodexu učitele by mělo být upřesnění morálních povinností učitele a zároveň být měřítkem pro jejich posuzování. Kodex by měl učiteli rovněž sloužit jako obrana proti neoprávněné kritice a výpadům ze strany rodičů nebo státních orgánů.*

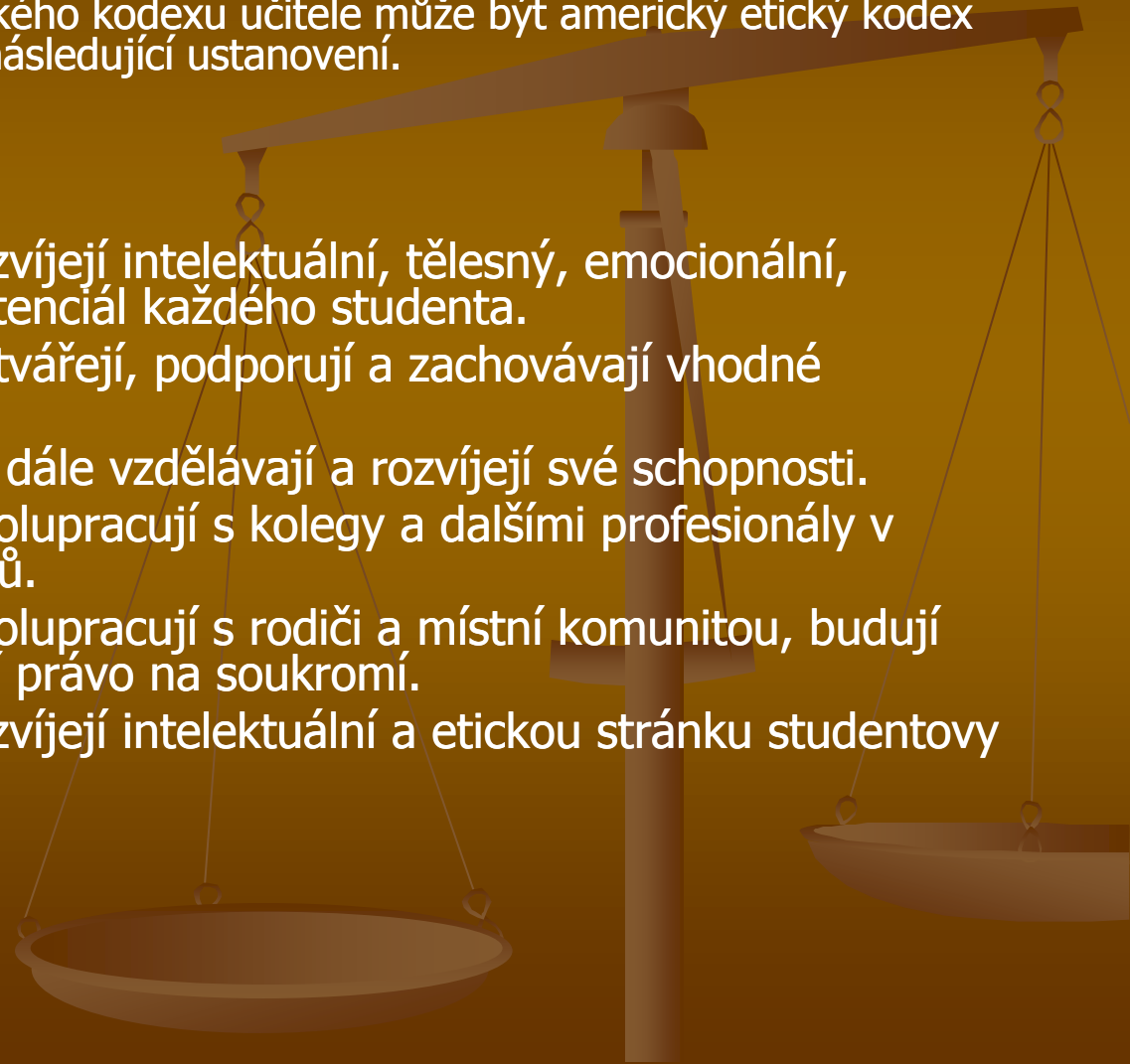

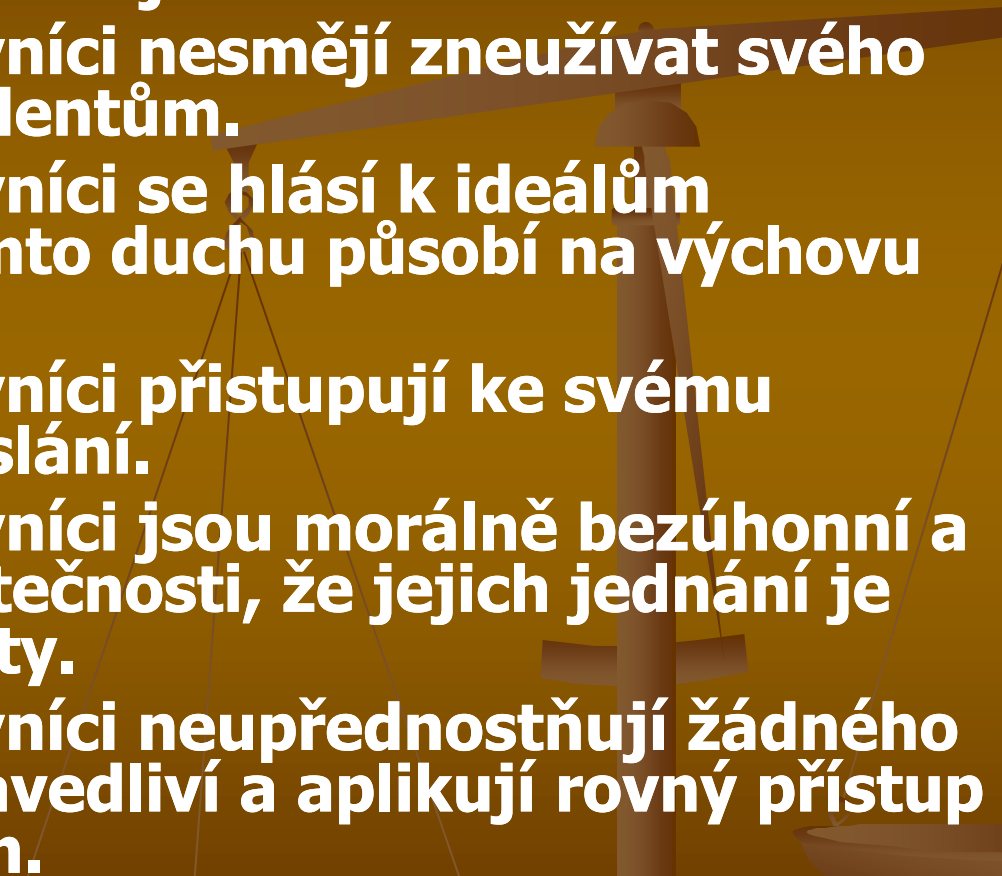

■ **Obsah etického kodexu učitele**

- Inspirací pro tvorbu etického kodexu učitele může být americký etický kodex učitele, který obsahuje následující ustanovení.

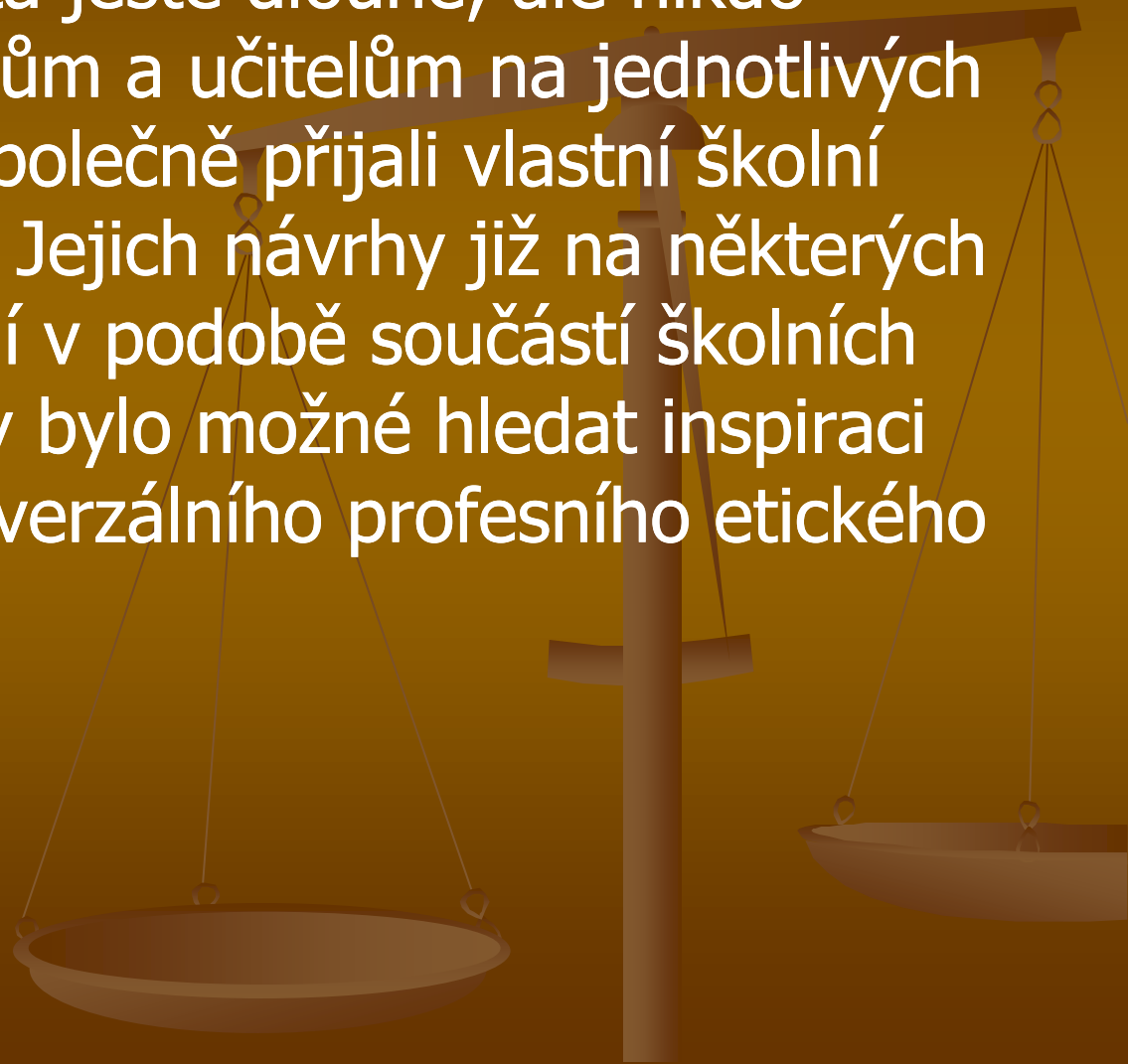
- Pedagogičtí pracovníci rozvíjejí intelektuální, tělesný, emocionální, sociální a společenský potenciál každého studenta.
- Pedagogičtí pracovníci vytvářejí, podporují a zachovávají vhodné prostředí k výuce.
- Pedagogičtí pracovníci se dále vzdělávají a rozvíjejí své schopnosti.
- Pedagogičtí pracovníci spolupracují s kolegy a dalšími profesionály v zájmu vzdělávání studentů.
- Pedagogičtí pracovníci spolupracují s rodiči a místní komunitou, budují důvěru k nim a respektují právo na soukromí.
- Pedagogičtí pracovníci rozvíjejí intelektuální a etickou stránku studentovy osobnosti.

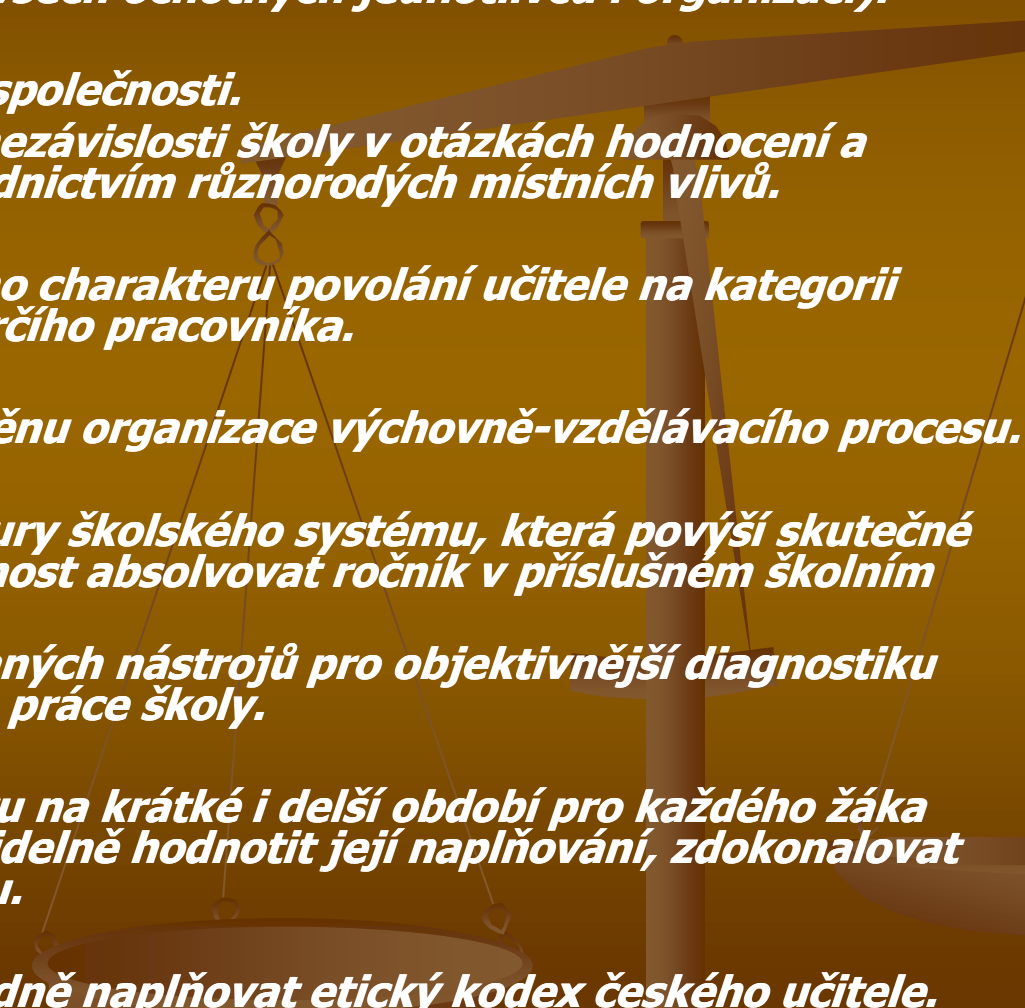
-
- Podle Radka Sárköziho, místopředsedy Společnosti středoškolských pedagogů, by k zmíněným ustanovením bylo vhodné ještě doplnit několik následujících bodů.
  - Pedagogičtí pracovníci nesmějí zneužívat svého postavení vůči studentům.
  - Pedagogičtí pracovníci se hlásí k ideálům demokracie a v tomto duchu působí na výchovu studentů.
  - Pedagogičtí pracovníci přistupují ke svému povolání jako k poslání.
  - Pedagogičtí pracovníci jsou morálně bezúhonní a jsou si vědomi skutečnosti, že jejich jednání je vzorem pro studenty.
  - Pedagogičtí pracovníci neupřednostňují žádného studenta, jsou spravedliví a aplikují rovný přístup ke všem studentům.

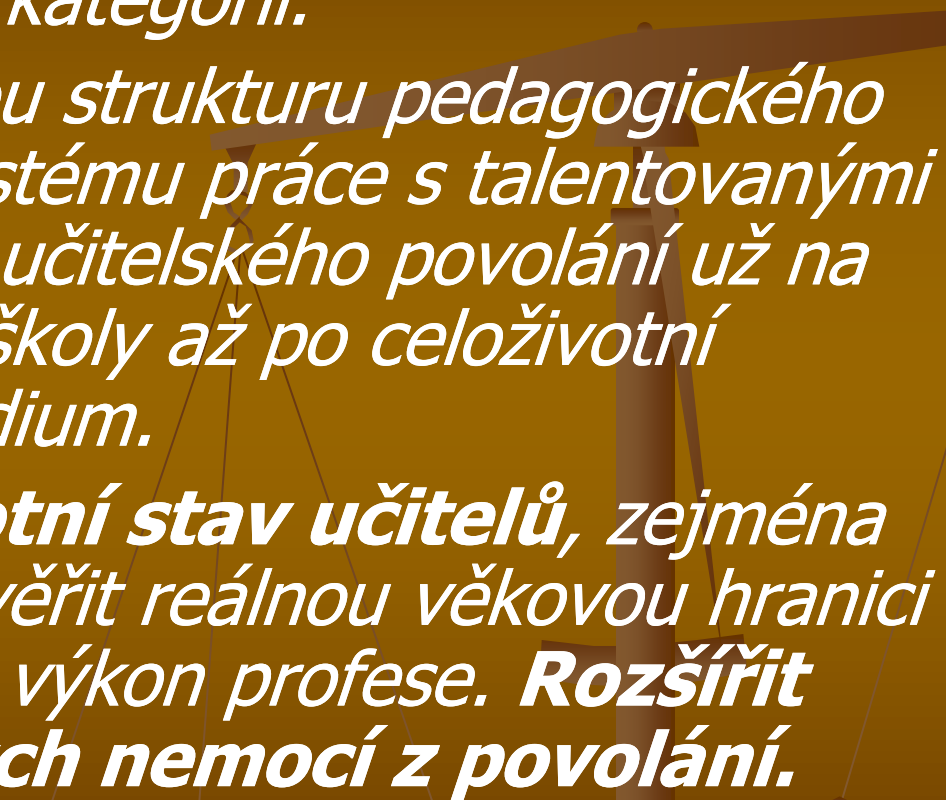
■ **Školní etický kodex**

- Diskuze na téma etického kodexu učitele budou dozajista ještě dlouhé, ale nikdo nebrání ředitelům a učitelům na jednotlivých školách, aby společně přijali vlastní školní etické kodexy. Jejich návrhy již na některých školách existují v podobě součástí školních řádů. I tady by bylo možné hledat inspiraci pro tvorbu univerzálního profesního etického kodexu.

- **Čeští učitelé a jejich potřeby**
- V Učitelských novinách, Učitelských listech a řadě deníků, jako například Mladá fronta a Lidové noviny, bylo vydáno několik článků diskutujících o životě běžného českého učitele, jaký je a jaké jsou jeho potřeby. Lidové noviny dokonce představily lidem dosti nelichotivou podobu průměrného českého učitele.
- Naštěstí průměr nebývá nejlepším obrazem skutečnosti, takže si nemusíme každého učitele představovat jako starého zapšklého hnidopicha. Vždyť i v jiných zaměstnáních nalezneme řadu lidí bez důvtipu, vynalézavosti a porozumění. Jednoduše řečeno člověka bez hlubšího zájmu o výkon vlastního povolání.
- Redaktor Lidových novin Pavel Táborský se tedy ve svém článku zamyslel, co potřebuje taková běžná česká učitelka a její vzácně se vyskytující mužský protějšek.

-
- ***Téměř každodenní spolupráci s rodiči formou vzájemné podpory a porozumění.***
  - ***Soustavnou pozornost celé společnosti (veřejnou kontrolu, pozitivní vztah sdělovacích prostředků k práci učitele i celé školy, pomoc a partnerskou spolupráci všech ochotných jednotlivců i organizací).***
  - ***Důvěru a toleranci celé společnosti.***
  - ***Nedopustit omezování nezávislosti školy v otázkách hodnocení a klasifikace žáků prostřednictvím různorodých místních vlivů.***
  - ***Změnu zaměstnaneckého charakteru povolání učitele na kategorii veřejného činitele a tvůrčího pracovníka.***
  - ***Zásadní strukturální změnu organizace výchovně-vzdělávacího procesu.***
  - ***Vytvoření takové struktury školského systému, která povýší skutečné zvládnutí učiva nad nutnost absolvovat ročník v příslušném školním roce.***
  - ***Vytvoření standardizovaných nástrojů pro objektivnější diagnostiku žáků ve všech oblastech práce školy.***
  - ***Stanovit vzdělávací cestu na krátké i delší období pro každého žáka zvláště. Průběžně a pravidelně hodnotit její naplňování, zdokonalovat formy a metody přístupu.***
  - ***Vytvořit a posléze důsledně naplňovat etický kodex českého učitele.***

-
- ***Ustavit učitelskou profesní komoru, která by řešila etické problémy výkonu povolání, vydávala oprávnění k výkonu profese a potvrzovala zařazení učitelů do zaměstnaneckých kategorií.***
  - ***Vytvořit specifickou strukturu pedagogického školství včetně systému práce s talentovanými adepty pro výkon učitelského povolání už na základním stupni školy až po celoživotní postgraduální studium.***
  - ***Sledovat zdravotní stav učitelů, zejména jejich psychiku, ověřit reálnou věkovou hranici pro plnohodnotný výkon profese. Rozšířit počet uznávaných nemocí z povolání.***

■ Závěr

- Závěr lze postavit na významu profesní etiky. Pokud se například zjistí, že americký novinář závažně porušil etický kodex, je prakticky vyloučen z dané společenské komunity a nemůže se svému povolání nadále věnovat. Musí odejít ze svého zaměstnání a v jiných novinách již místo nenajde. Mělo by tedy něco podobného platit také u učitelské profese?
- Zcela jistě by se vlastní profesní etikou uchránila čest učitelského stavu jako celku a zvýšila by se prestiž českých učitelů v očích veřejnosti. V současné době si nespokojení rodiče nebo účastníci vzdělávání mohou na přístup učitele stěžovat pouze u úředníků. Možná by varianta etické komise byla přijatelnější než kontroly České školní inspekce nebo zřizovatele školy. Je však potřeba zdůraznit, že by se nejednalo o prohřešky proti zákonům, jejich postih přísluší a i nadále by příslušel policii a soudům, jednalo by se především o prohřešky proti morálce.
- V západní Evropě a Spojených státech je důraz na morální hodnoty přirozenou součástí demokratické společnosti. Vydají se i čeští učitelé tímto směrem? To doposud zůstává otázkou i přes skutečnost, že řada profesí již v České republice přijala svůj etický kodex.

■ **Použitá literatura**

- KOLÁŘ, Zdeněk, ŠIKULOVÁ, Renata. *Vyučování jako dialog*. Praha: Grada Publishing, 2007. 131 s. ISBN 80-2471-541-4.
- NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi: význam komunikace, vztah učitele k žákovi, komunikace ve škole, ukázky*. Praha: Grada Publishing, 2005. 171 s. ISBN 80-2470-738-1.
- Učitelské listy. *Co především potřebují učitelé* [online]. 18.9.2003 [cit. 2009-02-16]. Dostupný z WWW:
- <<http://ucitelskelisty.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/AR.asp?ARI=101304&CAI=2167>>. ISSN 1210-6313.